

in leer en leven en dat sloot aandacht voor maatschappelijke problemen als het armoedevraagstuk in. In dit streven paste maatschappelijke harmonie en niet de klassenstrijd zoals die door het socialisme werd gepropageerd.

In dit licht zal het geen verbazing wekken dat op de opening van het koloniehuis van de christelijk-socialistische *Internationale Broederschap* te Blaricum (24 juni 1900) met misprijzen werd gereageerd. Het daar gehanteerde devies: 'Alleen de maatschappelijke inrichting op socialistische grondslag is in overeenstemming met de geboden van het christendom', moest wel leiden tot de stelling: iedere christen behoort socialist te zijn. Hiertegen tekende de doopsgezinde predikant van het Friese Tjalleberd G. Heeringa protest aan. De identificatie van christendom en socialisme achtte hij illusie-politiek, gemeenschappelijk eigendom een fictie, het optreden van de christelijke-socialisten (...) a-sociaal.¹³ Desalniettemin bestond er in het tijdschrift vrij veel belangstelling voor het sociale vraagstuk. Dat blijkt o.m. uit het volgende.

In de maand maart van het jaar 1899 publiceerde mr. Samuël van Houten, de man van het *Kinderwetje* (1874), zijn *Nieuwe Staatskundige Brieven*. Hierin bleek hij, die oorspronkelijk aan de linkerzijde van het politieke spectrum stond, naar rechts te zijn geëvolueerd en er in maatschappelijk opzicht uiterst conservatieve denkbeelden op na te houden. Hij weet bv. de slechte levensomstandigheden van de arbeidende klasse aan haar eigen 'misdragingen', zich o.m. uitend in ongebreidelde procreatie en vormen van promiscuïteit. Tegen deze opvattingen kwam Niemeyer in verzet. 'In hun geheel achten wij deze woorden ergerlijk, getuigende van hardvochtigheid' schreef hij in een commentaar, dat hij besloot met een veelzeggend: 'Mr. van Houten is gelukkig thans staatsman in ruste ...'¹⁴

Een vijftal jaren later werd deze kwestie nog weer eens opgeroepen. In 1903 publiceerde de redakteur van het christen-socialistische *De Blijde Wereld* S.K. Bakker in *Teekenen des Tijds* een artikel over de verhouding tussen christendom en socialisme. Hij gaf daarin als zijn overtuiging, 'dat het christendom in het socialisme de grondbeginselen van zijn maatschappelijk ideaal terugvindt. Socialisme is maatschappelijk christendom'.¹⁵ Reacties lieten niet lang op zich wachten en naar alle waarschijnlijkheid was daar ook

13. G. Heeringa, 'De Kolonie der Internationale Broederschap te Blaricum, eene daad van Christelijk Socialisme'. In: *TdT*, 3(1901)365-379, 375.

14. C.J. Niemeyer, 'Kroniek'. In: *TdT*, 1(1899)235-254, 241-242.

15. S.K. Bakker, 'Iets over Christendom en Socialisme', 355.